

антропології. – 2004. – Т. 7, №1. – С. 175-189.

18. Мигранова Л.А. Экономическое поведение: анализ и перспективы / Л.А. Мигранова, В.Б. Тореев, А.В. Ярашева // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2014. – №1 (31). – С. 116-124.

19. Наумов Д.И. Социальная адаптация молодежи: концепт и практика / Д.И. Наумов. – Образование и наука в Беларуси: актуальные проблемы и перспективы развития в XXI в. : сб. науч. ст. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка; Редкол.: В.В. Бущик (отв. ред.), Д.И. Наумов и др. – Минск : БГПУ, 2012. – С. 9-14.

20. Наумов Д.И. Социальная адаптация личности: социально-философский анализ / Д.И. Наумов, А.М. Максимов // Весці БДПУ. Сер. 2. Гісторыя, філасофія, паліталогія, сацыялогія, эканоміка, культуралогія. – 2012. – №4. – С. 70-74.

*Новіков Ю.Ю., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Соціальна робота»,
Вінницький інститут Університету «Україна».*
Науковий керівник: Давиденко Г.В., д.пед.н., доцент,
Вінницький інститут Університету «Україна»

МОЛОДА СІМ'Я В УКРАЇНІ – ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

YOUNG FAMILY IN UKRAINE – AS AN OBJECT OF SCIENTIFIC ANALYSIS

Анотація. В статті систематизовано теоретичні підходи до вивчення шлюбно-сімейних відносин, а також здійснено науковий аналіз поняття «молода сім'я в Україні». Охарактеризовано три основні види молодих сімей в Україні та стадії їх розвитку.

Ключові слова: шлюбно-сімейні відносини, молода сім'я, стадії розвитку молодих сімей.

Abstract. The theoretical approaches to the study of marriage and family relations are systematized and a scientific analysis of the concept of «young family in Ukraine» is also carries out in the article. Three main types of young families in Ukraine and stages of their development are described.

Keywords: marriage-family relations, young family, stages of development of young families.

Постановка проблеми. Першочерговим завданням для нашої держави є виховання майбутнього покоління, для якого є необхідним створення оптимальних умов існування та розвитку. Сім'я є важливим соціальним інститутом, саме в ній відбувається первинна соціалізація дітей. Молода сім'я – це вразлива категорія населення, яка потребує посиленої допомоги так, як має цілий комплекс проблем, які

потребують нагального вирішення.

Молоді родини в Україні зараз переживають не кращі свої часи. Про нестабільність взаємовідносин молодих родин в Україні свідчить збільшення кількості розлучень серед молодих сімей, зниження народжуваності, орієнтації на створення малодітних сімей, збільшення кількості консенсуальних шлюбів. Така ситуація є наслідком впливу багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. Всі ці проблеми безпосередньо негативно впливають на все українське суспільство. Тож молода сім'я потребує додаткової уваги з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення життєдіяльності молодої родини та визначення її основних проблем знайшли своє відображення в роботах таких дослідників як В. Коваленко, Ю. Альошина, Т. Андрієва та ін. М.О. Абалакіна, Т.В. Андрєєва, Т.В. Говорун досліджували вплив дошлюбного періоду, юнацький вік на здійснення вибору дошлюбного партнера та сімейної поведінки. Особливості перебігу конфліктів, їх причини та наслідки досліджувались Р.П. Федоренком, Л.М. Омельчинком, О.В. Шевчишенком. Серед українських науковців, які вивчали функціонування молодих сімей, напрями та ефективність соціальної політики щодо їх підтримки можна виділити таких науковців як Г. Батіщева, О. Палій, С. Харченко, М. Балакірева, О. Огарков та ін.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання: узагальнити теоретичні підходи до вивчення шлюбно-сімейних відносин; здійснити науковий аналіз поняття «молода сім'я в Україні».

Виклад основного матеріалу. Сім'я – це об'єкт вивчення багатьох наук (соціології, демографії, психології, економіки, права). Соціологія сім'ї – це одна з галузей соціології, яка цілеспрямовано вивчає інститут сім'ї на всіх етапах його становлення [2]. Дослідженню підлягають велика кількість важливих проблем економічного, демографічного, культурного, побутового характеру, які мають вплив на стабільність і розвиток шлюбно-сімейних відносин.

Основою для утворення сім'ї є шлюб. Шлюб – це добровільний та рівноправний союз між чоловіком і жінкою, який визнаний суспільством та державою, зорієнтований на створення сім'ї [1]. Шлюбні відносини подружжя врегульовуються сукупністю юридичних та культурних норм. Шлюб обов'язково укладається та реєструється згідно з юридичними нормами. Тож можна сказати, що шлюб – це своєрідний контракт між подружжям і державою. Сім'я – це вже більш складна форма взаємовідносин. Сім'я часто об'єднує вже не тільки чоловіка та дружину, але їх дітей, родичів та близьких.

До основних ознак сім'ї можна віднести:

- шлюбні зв'язки;
- зв'язки спорідненості;
- сімейний побут;
- спільний сімейний бюджет.

У соціології існує велика кількість підходів до визначення поняття сім'я, що пов'язано з його багатоаспектністю. Від тої ролі, в якій розглядається це поняття

можна виділити такі методологічні підходи до вивчення інституту сім'ї: символічний інтеракціонізм; конфліктологічний підхід; структурний функціоналізм; ситуаційний підхід; інституціональний підхід: соціобіологія; радянська соціологія сім'ї [5].

Методологією символічного інтеракціонізму сім'я розглядається як мала соціальна група. Сім'я – це комплекс соціальних ролей, що виникають та реалізуються у взаємодії її членів, визначаючи їх позиції. Часто представники символічного інтеракціонізму порівнювали її з закритою системою із слабкими зв'язками з навколишнім середовищем. Дослідники акцентували свою увагу на вивченні між рольових стосунків у процесі комунікації.

Представники конфліктологічного підходу розглядають сім'ю як структуру, в якій одні члени виграють за рахунок інших. Вони досліджують перш за все конфлікти, які виникають в сімейному середовищі та при взаємодії сім'ї з іншими соціальними інститутами. Науковці підкреслюють, що зазвичай ті члени сім'ї, в руках яких зосереджено більше матеріальних ресурсів, мають більшу владу та вплив. Хейді Гартманн, вивчаючи сім'ю в межах конфліктологічної парадигми, звернула увагу на те, що сімейні конфлікти схожі на «місце боротьби». Вона також стверджувала, що конфлікти, в основному, виникають через перерозподіл засобів, зокрема, через розподіл повсякденних обов'язків та виховання дітей.

Отже, період створення молодого сім'ї – це особливий етап в життєдіяльності інституту шлюбу. Стабільність розвитку взаємовідносин молодого сім'ї є запорукою успішного функціонування та розвитку в майбутньому. Молода сім'ї знаходяться в постійному розвитку, змінюються разом із суспільством та мають безліч проблем, які потребують більш детального вивчення.

Дослідники, трактуючи поняття «молодої сім'ї», акцентують свою увагу на таких критеріях: вік подружжя; тривалість сімейних взаємовідносин; наявність дитини; психологічних, фізичних та репродуктивних характеристик подружньої пари.

При створенні молодого родини вік подружжя має особливе значення. Саме вік впливає на психологічні та фізичні показники готовності молодих людей до створення сім'ї та може впливати на якість їх подружнього життя.

Олейник Ю.Н. як і більшість психологів, розглядає молоду сім'ю, як пару, яка прожила разом не більше трьох років, а вік такого подружжя не більше 25 років. Такий низький вік подружньої пари пояснюється тим, що саме після цього віку шлюб стає більш стабільним та об'єднує вже більш зрілих людей, які можуть вже ефективніше вирішити проблеми, які трапляються на життєвому шляху розвитку сім'ї [4]. Також, відповідно до досліджень психологів, саме після трьох років сумісного проживання разом сім'я переживає певний кризовий момент.

Закон України «Про сприяння соціального становленню та розвитку молоді в Україні» визначає, що молоді сім'ї – це подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років. Такий вік обґрунтовується як психологічними, так і демографічними умовами. Виявлено, що саме в період від 25 до 35 років молодь в Україні найактивніше створювала родини та потребувала житла.

При визначенні молодих родин, багато дослідників відштовхувалось від тривалості спільного життя молодих пар. Перші два роки життя є найбільш травмуючими для молодих людей. Саме в цей період виникає безліч різних конфліктів, які можуть негативно вплинути на подальший розвиток молодої родини та навіть призвести до розірвання сімейних відносин. Тому В.А. Сисенко стверджує, що зовсім молоде подружжя – це сім'я від 0 до 4 років сумісного проживання, а до молодого подружжя відносяться сім'ї від 5 до 9 років співжиття [6].

Початковий етап створення сім'ї характеризується проблемами, які пов'язані з адаптацією молодих людей до нових, незвичних для них, умов життя. Адаптація – це обов'язковий компонент розвитку сімейних взаємовідносин молодих пар. Більшість дослідників при визначенні поняття «молодої сім'ї» часто її враховують.

Ф.А. Мустаєва вважає, що молодою сім'єю є сім'я на початковій стадії свого розвитку, а саме на стадії реалізації подружнього вибору. Саме в цьому періоді відбувається «притирання» подружжя один до одного, розподіл ролей та влади в сімейному середовищі, вироблення сталих навиків у вирішенні сімейних конфліктів, планування сімейного життя та вільного часу [1].

Адаптація та інтеграція – це два обов'язкових компонента, які характеризують початковий період шлюбно-сімейних взаємовідносин. Згідно з І.В. Гребенніковим, інтеграція сім'ї – це добровільне об'єднання уявлень та думок з різних аспектів сімейного життя. Адаптація ж полягає в тому, що молоде подружжя повинно пристосуватись один до одного, до нової обстановки, в якій знаходиться молода родина. Дослідник стверджує, що молода сім'я є суб'єктом двох взаємообумовлених процесів: внутрішня адаптація та зовнішня інтеграція сім'ї. Під час внутрішньої адаптації молоде подружжя адаптується один до одного на фізіологічному, психологічному, ціннісному рівнях, відбувається створення несуперечливої сімейної рольової структури. Зовнішня інтеграція стосується тих аспектів формування сім'ї, які дозволяють подружжю в повному обсязі виконувати свої функції по відношенню до суспільства.

Народження першої дитини є однією з найважливіших подій у розвитку сімейного життя. З її появою знову ж відбуваються зміни у взаємовідносинах подружжя та пристосування до нових умов. Перед подружжям стоїть нове випробування, пов'язане з вихованням та піклуванням про ще одного члена сім'ї.

Визначаючи поняття «молодої сім'ї», деякі дослідники вважають, що період створення молодої родини завершується з народженням первістка так, як з його появою починається вже зовсім інший етап сімейних взаємовідносин.

Зокрема, Б.В. Антонюк, досліджуючи структуру молодої сім'ї, говорить, що молоде подружжя – це сім'я від періоду офіційної реєстрації шлюбу до народження дитини [1].

При визначенні поняття «молодої сім'ї», науковці також звертають увагу на психологічні, фізіологічні та репродуктивні характеристики молодих людей. Такі характеристики можуть впливати на якість та стабільність взаємовідносин подружжя, вміння молодих людей при звичаюватись до нових умов життя та подолання

конфліктних ситуацій.

Л.М. Іванова вважає, що молодого сім'єю можна вважати молоде подружжя в розквіті сил, яке має одного або двох дітей. На її думку, подружжя виглядає прагне до взаєморозуміння, намагається аналізувати свої відносини з метою їх вдосконалення [3].

Н.А. Тирнова дає наступне визначення молодій сім'ї – це офіційно зареєстрована пара молодих людей, яка створила сім'ю, покликану задовільнити морально-психологічні та репродуктивні потреби особистості, яка знаходиться в періоді адаптації до матеріально-побутової та інтимно-особистій сфери сімейних взаємовідносин. Стаж сумісного проживання такої сім'ї не більше 3-х років, а вік подружжя не повинен перевищувати 28 років [5].

Сімейні орієнтації відіграють особливу роль у побудові сімейних стосунків. Так, дослідниця Куликова Т.А. виділяє три основні види молодих сімей:

- Традиційний. Зазвичай, такі сім'ї характеризуються орієнтацію виключно на сімейні цінності та планують мати близько двох дітей. Майже завжди формальним лідером є чоловік, але загалом, лідерську позицію займає той, хто є лідером у господарськопобутовій сфері сімейної діяльності (фінанси, облаштування житла і т. д.). Коло друзів в такій сім'ї, як правило, загальне і досить обмежене. Подружжя часто спільно проводить вільний час.

- Сімейна пара, яка зорієнтована на розвиток особистості. Зазвичай таке подружжя має установку на небагатодітну сім'ю. У таких пар, в основному, можна спостерігати соціально-рольову рівновагу. Для свого мікро оточення така пара може бути як і закрита, так і відкрита. Тип лідерства цієї сім'ї – демократичний.

- Сім'я, яка зорієнтована на розваги. Подружжя може мати широке коло друзів. Така пара має репродуктивні установки на бездітну сім'ю або ж небагатодітну. Тип лідерства у таких сім'ях – авторитарний або ж демократичний [4].

Класифікувати молоді подружні пари можна по-різному. В основному молоді пари можна виділяти за складом, за рівнем благополуччя та за рівнем економічного благополуччя.

Молоді сім'ї за кількістю дітей поділяються на бездітні (сім'ї, які не мають дітей), малодітні (подружні пари, які мають 1 або 2 дітей), багатодітні (подружжя, яке має трьох і більше дітей).

За складом молоді сім'ї можна розділити на: 1) неповні – це сім'я, в якій батько або мати самостійно виховує дитину; 2) нуклеарні – це сім'я, яка складається з чоловіка, дружини та їх дітей; 3) складні – це подружжя, яке проживає на одній житловій площі зі своїми дорослими дітьми [2];

За рівнем благополуччя молоді родини поділяють на: 1) маргінальні (сім'ї, які мають низькі рівні доходів, їх члени мають різного виду залежності. Такі сім'ї часто проживають в незадовільних житлово-економічних умовах або взагалі не мають постійного місця проживання); 2) кризові (родини, які знаходяться на межі бідності, мають різні серйозні проблеми в сімейних взаємовідносинах і не можуть вирішити їх самостійно); 3) благополучні (подружжя пара, яка має сукупній середній дохід вище

середнього рівня; всі складнощі, які виникають у сімейних взаємовідносинах подружжя пара здатна долати самостійно); 4) успішні (сім'ї, які можуть реалізувати практично всі свої потреби самостійно, часто за рахунок платних послуг) [4].

За економічним благополуччям шлюбно-сімейні взаємовідносини молодих пар можна диференціювати так: 1) бідні (подружні пари, які проживають на межі або за межею бідності); 2) малозабезпечені (подружжя, яке з різних причин, має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму); 3) забезпечені (сім'ї, які мають середньомісячний сукупний дохід на рівні середнього по регіону); 4) заможні (сім'ї, які мають середньомісячний сукупний дохід на рівні вище середнього по регіону).

На мою думку, молодою сім'єю є сім'я, від офіційної реєстрації відносин до трьох років спільного життя, за умови, якщо вік подружжя не перевищує 35 років.

Молода сім'я є найбільш складним та відповідальним етапом у розвитку інституту сім'ї. На цьому етапі відбуваються найбільш соціально значущі події, які в майбутньому будуть впливати як на розвиток самої молодої родини, так і на кожного з її членів. Саме в цей період відбувається спільна адаптація подружжя один до одного, розподіляються ролі та сімейні обов'язки, у більшості випадків відбувається народження дітей. Згідно з дослідженнями М. Акермана можна виокремити такі стадії розвитку подружніх взаємовідносин молодої родини:

- монада – це період коли новостворене молоде подружжя формує свої власні правила сімейного співжиття;
- діада – це період у розвитку молодої родини, за якого пара проходить процес адаптації до сімейного життя та звикає до сімейних ролей;
- тріада – це період, за якого у молодої пари з'являється перша дитина, відбувається перегляд правил співжиття. Подружжя знову адаптується до нових умов, пов'язаних з народженням дитини [6].

Є багато завдань, яка молода родина повинна вирішити під час етапу свого становлення, основними з них є:

- досягнення сумісності на різних рівнях;
- подолання стресових ситуацій, зв'язаних з очікуванням і народженням дитини;
- оволодіння навичками сімейного виховання та урегулювання конфліктних ситуацій;
- досягнення економічної стабільності;
- формування активності та суб'єктності в сімейних взаємовідносинах, в спілкуванні як з іншими сім'ями, так і з суспільством.

Висновки. Сім'я пройшла довготривалий період історичних змін та продовжує еволюціонувати по сьогоднішній день. Сім'я ґрунтується на шлюбі та впливає на розвиток всіх сфер людської життєдіяльності. Молода сім'я привертала увагу багатьох дослідників, кожен з яких вивчав її у різних напрямках. На сьогодні сім'я більше вивчається, як мала група. Науковці все більше звертають увагу на проблемні

явища сімейного середовища та намагаються знайти оптимальні шляхи для їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Антонюк Е.В. Становление ролевой структуры молодой семьи и ее восприятие супругами / Е.В. Антонюк // Вестник МГУ. – 1993. – №4. – С. 25-33.
2. Борщ К.К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні / К.К. Борщ // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. – 2012. – Т. 201. – С. 81-84.
3. Іванова О. Управління діяльністю соціальних служб : [метод. посібник] / О. Іванова, Н. Гусак. – К. : К.І.С., 2013. – 178 с. – (Проект «Підтримка реформи соціального сектору в Україні»).
4. Олейник Ю.Н. Исследование уровней совместимости в молодой семье / Ю.Н. Олейник // Психологический журнал. – 1986. – №2. – С. 59.
5. Трубавіна І.М. Категорія «розвиток сім'ї» у соціально-педагогічних дослідженнях / І.М. Трубавіна // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. – 2010. – С. 32-36.
6. «Молодій родині – доступне житло» на 2004-2010 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.molodkredit.gov.ua/news/>.

*Осипов А.И., д.филос.н., профессор, профессор кафедры
социально-гуманитарных дисциплин,
Институт подготовки научных кадров
Национальной академии наук Беларуси;*
*Наумова Е.Г., начальник учебно-методического отдела,
Институт подготовки научных кадров
Национальной академии наук Беларуси*

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ НАУЧНЫХ РАБОТНИКОВ: ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

FORMATION OF SCIENTISTS' PROFESSIONAL COMPETENCIES: PHILOSOPHICAL ASPECT

Аннотация. В статье рассматривается роль философско-мировоззренческой и философско-методологической подготовки будущих ученых в формировании их профессиональных и социально-личностных компетенций.

Ключевые слова: компетенции, научные работники, система образования, философия.

Abstract. The role of the philosophical-ideological and philosophical-methodological trainings of future scientists in the formation of their professional and